

Ranjiva Srbija i samoodrživi Mladenovići

Medij - Rubrika: PEČAT - Naša tema
Datum: Pet, 21/08/2015
Površina članka: 2340cm2
Strana: 54
Zemlja: Srbija
Autor: Ljiljana Bogdanović
Deo: 1/4

НАША ТЕМА НОВИ ТРАНСРОДНИ ПОРЕДАК

Пише
**ЉИЉАНА
БОГДАНОВИЋ**

*ој бре Кошћан жал за младосћ,
за моју слајку младосћ, шћо
ми тћакo у нћићћа оћћде... земља
ме ићје... ноћ ме ићје... месечина
ме ићје... нћићћа ми неје... здрав
сам, а болан... Знаш ли ићћа је
карасевдах, и ћћо ићежак, јолем
карасевдах. Туј болесћј ја болујем.*

Много је, заиста много Срба (и не само Срба) који ће – када прочитају или чују наведене речи – моментално и непогрешиво одредити ситуацију, место, време и име личности која их изговара, као и име личности којој је ова исповест намењена. Разлог овако раширене националне упућености у један у давна времена спеван „врањански фадo“ и његову атмосферу није неразумљив, напротив. Објашњава се чињеницом да је много тога што је говорио газда Митке, цитирани драмски лик славног Врањанца Боре Станковића, али и Коштана и други

легендарни јунаци истоименог комада овог писца – класика и зачетника модерне српске књижевности – одавно прешло рампе и границе литерарне и сценско-позоришне ушушканости, постајући један мали, али трајни и драгоцени, осећајима и идентитетским распознавањем „закуцани“ сегмент колективне меморије. Јесте то сада управо тако, али... та меморија није, и не мора „заувек“ бити и остати наша, српска. Могућност да се она растури већ је ту. Извесност тог догађања је све већа, јер – реч је о српском друштву, заједници којој је такозвана промена свести, што значи и меморијског идентитетског багажа, обећана са највишег, али и многих нижих спратова друштвене моћи. У том правцу упућују нас и неки недавни догађаји на београдској уметничкој сцени, који су нагостили да већ у блиској будућности многи вредни меморијски чипови могу бити озбиљно променењени а укупност коју су они чинили – суштински ресетована. Газда Митке ће престати да буде „онај“ Митке, а тек Коштана, с она можда више неће бити – ни налик!

КАРАСЕВДАХ Ово паклено лето 2015, уз многе друге не-веселе (и неке дивне, пре свега спортске) догађаје, обележила

је, наиме, бизарна новост, која је преплављивала штампане, а потом и друге медије: у Позоришту на Теразијама, до сада иза завесе, а сада и јавно, ломе се ко-пла поводом „револуционарне“ уметничке визије – идеје редитеља Кокана Младеновића да Борина „Коштан“ национале, та фатална и неодољива персонификација женскости и женске заводљивости, у театру

садашњем и модерном, и у мју-зикау који он за ову београдску сцену припрема (ПнТ је, вероватно, према овој замисли, само пионирски покровитељ намераваног коперниканског обрта, који би се потом проширио и на друге сцене) мора бити трансродни лик! И да је, у сусрет овој идеји, пронађена идеална (уметничка) личност која ће је тумачити – Сарајлија

Када легендарни лик српске драмске класике, Коштана Боре Станковића – према виђењу једног од овдашњих запосленијих позоришних редитеља – може и мора постати трансродна, то јест може и мора престати да буде „само“ жена, значи ли то да је Србија, у вези са питањем разумевања родне и полне одређености, закорачила у дубоку идентитетску кризу, или је пак реч о нечем много прозаичнијем? На пример, о могућности да је тек реч о плитком, манипулативном и политикантском хоризонту „уметничке визије“, која је, упркос овим дoметима, добро узбуркала београдску, не само културну сцену?

РАЊИВА СРБИЈА И САМОО

Medij - Rubrika:
Datum:
Površina članka:
Strana:

PEČAT - Naša tema
Pet, 21/08/2015
2340cm2
55

Zemlja: Srbija
Autor: Ljiljana Bogdanović
Deo: 2/4

Божо Врећо ... (Кончита Вурст би можда била боља, али тешко да би сиротињска каса београдске театарске куће тај издатак могла да поднесе, па је Кокан ту исконтролисао своју стваралачку необузданост!) Да ли је општих невоља и мука мало, па је Србима, мушкарцима који и те како држе до своје мачо репутације, бачена у лице рукавица којом се подло наговештава

закључак да њихова, у региону, али и шире, слављена мужевност, данас у стварном животу практично може бити тек неко уздисање и падање у карасевдах пред бићем које са својом полношћу ни само није начисто, или – како се то каже – особи трансродног идентитета? Наговештава ли се, посредно, извесност да су Срби гејеви, то јест, народски речено, педери?

Манимо шалу, није јој овде баш ни место, и размотримо, редом, шта се то, и како се сада, и надаље, нижу збивања у случају ове суштински измењене интерпретације драмског дела српског класика. Да ли је реч о театарској провокацији, погрешном читању великог писца, или пак генијалној транспозицији према надахнућу једног уметника који себе види власним да на овај начин посегне за ревизијом српског књижевног наслеђа и позоришне традиције? И да посегне за увек моћним капацитетом друштвеног ангажмана, актуелизације и осавремењавања националне литературе?

Најпре је објављено да су се разишли Управа Позоришта на Теразијама и њен иначе фаворизовани и врло успешни сарадник. Разменили су љутита, за јавност отворена писма, из којих се могло разабрати штошта, али и чињеница да је у срцу неспоразума – трансродна Коштана. Не помињући ову чињеницу ниједном речју, Управа и директор Куће на Теразијама Александар Ђаја отказали су, односно померили постављање „Коштана“ за наредну сезону. Као разлог наводи се непримено кашњење, „непоштовање два договорена рока за предају његове адаптације (либрета) као и текстова сонгова за представу“. Младеновићев одговор је својеврсни политичко-политикантски ватромет, у којем се управо за овакве грехе оптужује друга страна.

„Одлука је“, каже Кокан Младеновић, „Ваша, а ја ћу је сматрати онаквом каква она јесте – дискриминаторска, политичка и изнуђена... Други велики проблем, који је од почетка разговора о подели изазивао ваше бурне негативне реакције, јесте моја жеља да главну улогу, улогу Коштана, поверим уметнику из Босне и Херцеговине, Божи Врећи, особи трансродног идентитета која својом поја-

вом, талентом и животним ставовима представља све оно што Коштана треба да буде – оду слободи, слободи сваке врсте љубави, слободи изражавања себе, слободи говорења наглас против свега онога што чини лажни оквир заједнице и света у којем живимо.“

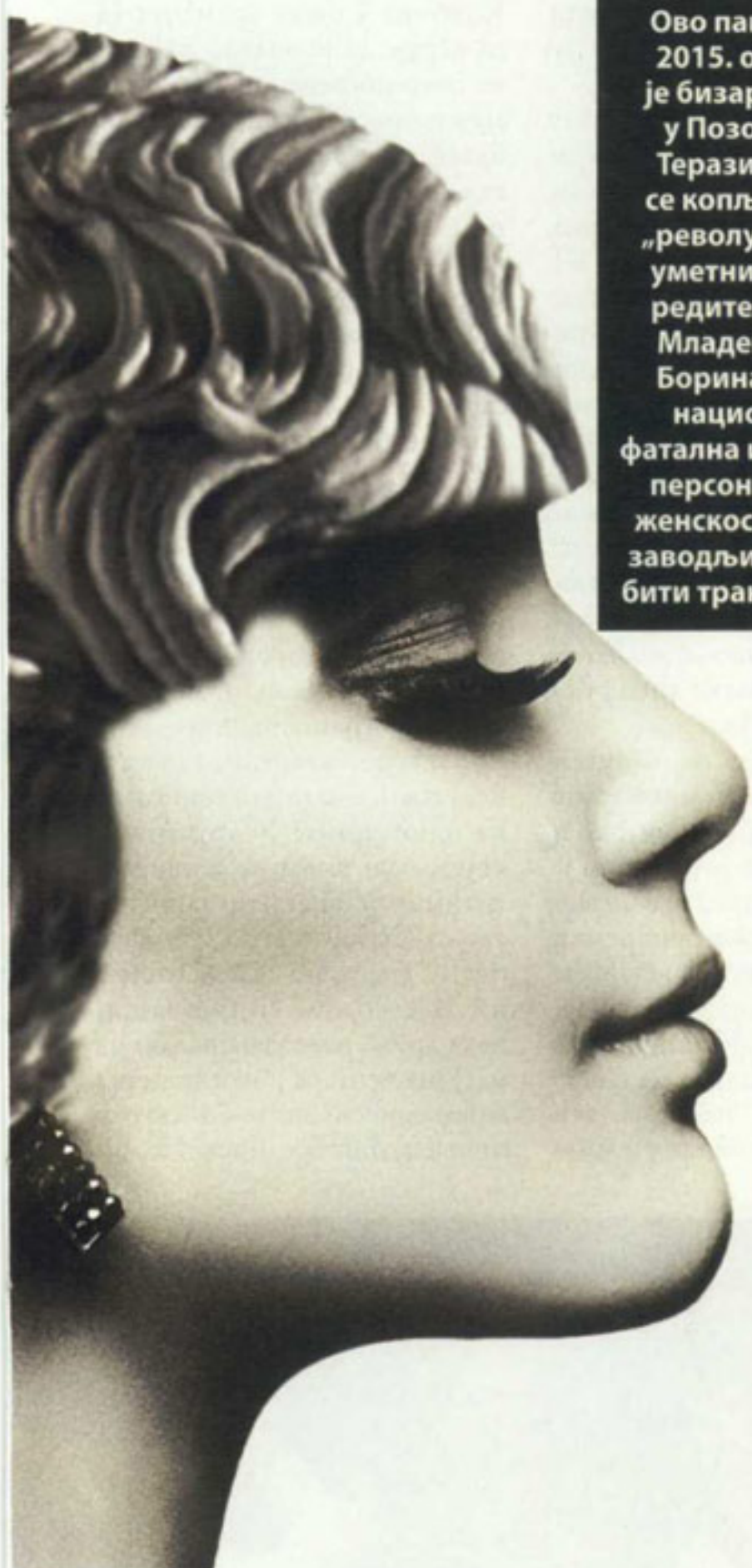
Да ли би Београд стварно био „изненађен и увређен“ што му је одузета прилика да гледа Коштану која није Коштана, уз обавезу да поверује да је тек овакво повлађивање духу ере трансродног идентитета прави сусрет са изворном – Коштаном? Редитељ у томе нема дилему, па у наставку саопштава:

„Укинути Београду, који је, без обзира на све недаће кроз које пролазимо, и даље најдинамичнији град овог дела Европе, право да се суочи са једном својом заблудом, да оживи једну узбудљиву и емотивну причу и да из ње изађе још већи, отворенији и ближи свету значи протраћити труд свих оних друштвено ангажованих политичких и културних посленика који су формирали дух отвореног Београда: Станислава Винавера, Драгослава Срејовића, Мире Траиловић, Богдана Богдановића, Јована Ђирилова и многих других...“

С ким другим би се Младеновић поредио до са неким од највећих? Да ли би га изненадило када би открио да је у њиховом заправо строгом и господственом резону, темељно поткрепљеном њиховим животним, уметничким и јавним деловањем, иживљавање са непобитним националним културним вредностима и традицијом јасно одређеног места и профила, а све то у сврху личног, вероватно и повеликог добитка, нешто што завређује nelaгoду, чак презир?

„ТРАНСФОБИЧНИ УДАР“
Свеједно, овдашњи несудјени, нишко-београдски Алмодовар у покушају наставља свој

Ово паклено лето 2015. обележила је бизарна новост: у Позоришту на Теразијама ломе се копља поводом „револуционарне“ уметничке визије редитеља Кокана Младеновића да Борина „Коштан“ национале“, та фатална и неодржива персонификација женскости и женске заводљивости, мора бити трансродни лик!

ДРЖИВИ МЛАДЕНОВИЋИ

Medij - Rubrika:
Datum:
Површина članka:
Страна:

PEČAT - Naša tema
Pet, 21/08/2015
2340cm2
56

Zemlja: Srbija
Autor: Ljiljana Bogdanović
Deo: 3/4

бескомпромисни рат против политичке и уметничке „трансфобичне цензуре“. Какве су то „заблуде“ са којима ова средина треба да се суочи, па тако „оживи једну узбудљиву и емотивну причу“? Јесмо ли то пред устоличењем новог тренда, и заправо диктата који већ у блиској будућности може постати – обавезујући за све који не деле овде наслућене ставове о слободи? И не деле уверење да је Божо Врећо баш та права Борина Врањанка, која је попила памет многим! У цитираном набрајању без смисла, Младеновић, нема сумње, свесно рачуна на широку подршку утицајног и моћног дела јавности, који не само да заступа већ и програмски, промишљено и организовано (уз финансијску, структурну и медијску потпору без преседана у пракси домаће културне сцене) у јавну, па и уметничку сферу српске културе инсталира вредности које подразумева промоција трансродне Коштана. То су, између осталог, вредности до којих се долази нечувеним насиљем над већ постојећим и у ширу друштвену свест ситуираним представама и вредностима. „Већ годинама уназад, *mainstream* српског театарског живота чини један затворени, само(за)довољни круг повлашћених стваралаца и критичара чврсто повезаних нитима заједничке идеологије и интереса“, написао је у „Печату“ прошлог октобра, у критичком осврту на прошлогодишње *Стеријино позорје*, Јован Попов, професор књижевности, врсни

познавалац домаћег театра и члан Управног одбора *Позорја*.

Треба ли уопште и посумњати да ће Кокану бити подастрта широка подршка такозваних другосрбијанских и либералних кругова. Већ се, у том смислу, спомину и подршке повереника за заштиту равноправности, делегације Европске комисије, геј активиста... (Повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић огласила се саопштењем да ће „уколико притужба буде стигла, реаговати у складу са законом и у законом предвиђеним роковима“).

Да ли визија уметничке слободе, са тужбама и „притужбама“, којој стреми и за коју се залаже Кокан Младеновић, подразумева да се другачије мишљење од његовог има сматрати не само конзервативним и ретро већ да би посредно требало да подлеже закону? И да је у том случају сасвим легитимно да неслагање са његовим концептом и досетком његовог редитељског надахнућа мора бити јавно осуђено? „Време тражи да се велика прича Боре Станковића исприча на нов начин“, категоричан је редитељ. Нов начин многи пак сматрају идиотским и скандалозним, а занимљиво је да се нова идеја о преображају овог драмског лика готово надовезује на једну умногоме сличну представу – „Коштану“ суботичког позоришта у режији Андраша Урбана. Управо је редитељска постика виђена у суботичком извођењу Боре Станковића – и славodobитно играном на *Позорју* 2014. године – била повод

за поменуто оштро реаговање Јована Попова у „Печату“.

Урбан је, подређујући пишчеве замисли својим политичким тумачењима и идеолошким нахођењима, како је приметио Попов, *мој живе фашизма и меланхолије пошитоно уклоно или их је изложио пародији. Уместо тога, тежишће радње ироничао је у друштвено иробијачној теми тлачења мањинских заједница и ујрожених ируја. Као Цијанка и као жена, Кошћана се указала идеалном, „2 у 1“ јунакињом.*

Наслућујемо ли матрицу којом управо намерава да ходи Младеновић? Заменимо појам „Роми“ са појмом трансродних и других репрезентата ЛГБТ породице, ето идеалне формуле да се крене у обрачун са нетолерантним друштвом и заједницом која поштује ретроградне вредности. Попов појашњава: *Коришћењем дуиле експозиције иовезани су Бороно и наше време, са јасном намером да се укаже на континуитет насиља над Ромима у српском друштву. Србија, садашња и ондашња, означена је, дакле, као ромска црна рупа, ујркос „декади Рома“.*

Нема сумње да овим путем стижемо у непосредно жижно место трансродне Коштана и до питања каква је и за кога је то Србија нова црна рупа, у верзији која нам се сада припрема и сервира. На трагу већ истицане идеје, према којој савремени редитељи тврде да „Коштана“ сада није прича о „жалу за младост“, комбинована с песмама, већ прича о нетолеранцији у једном

друштву, погодак је потпун, а сви не-толерантни скотови нека се упитају и поразмисле!

ТРАНСФОБИЧНО ЦЕНЗУРИСАЊЕ – ШТА ЈЕ ТО?

Но, шта је у овом конкретном случају – цензура и та трансфобична искључивост? Има ли друштво право да не дели уверење једног позоришног прегаоца да је трансродни регионални забављач једина права Коштана у овом времену? И да верује да је овакво виђење не само погрешан избор за тумачење овог лика већ и тешко, blasfемично безобзирно ругање неким усвојеним националним и уметничким вредностима – са несумњивим, колико и транспарентним вануметничким побудама. Претпоставимо, на пример, да прави Алмодовар, сходно свом великом дару и чудесним уметничким домаћајима, умисли да би савремени Санчо Панса најпре могао да буде прсата сензуална и пуначка куварица, која брине о свом растресеном и меланхоличном господару? Да ли би идеја била поздрављена као надахнута филмска транспозиција, или, пре и вероватније, као пука и недуховита егзибиционистичка идиотарија? У друштву у којем овај уметник живи, легитимно је бранити баштину, али са Србијом је то све мање случај, поготово када је баштина, свеједно да ли књижевна или нека друга, изложена паљби из идејних центара новог поретка либералних и свих том дискурсу припадајућих вредности! Ко би

Medij - Rubrika:
Datum:
Površina članka:
Strana:

PEČAT - Naša tema
Pet, 21/08/2015
2340cm2
57

Zemlja: Srbija
Autor: Ljiljana Bogdanović
Deo: 4/4

се дрзнуо да овим поводом јавно каже да је уметник идиот?

Јесте свето и недодирљиво право уметника на уметничку слободу, на креацију и ауторско надахнуће у тумачењу драмског текста (занимљиво је да је велики редитељ Јован Путник био категоричан у уверењу да овдашње позориште није и не би требало да буде „редитељско“, као и да су, с добрим разлогом, писац и глумац остали главни носиоци позоришног чина) и да ту класика није изузетак. И њено читање у духу новог времена често је мера успеха редитеља, и модус да се оно наново повеже са духом друге, измењене епохе.

Шта, међутим, са Врховом Коштаном није у реду?

Да ли је затуцано и паланачки примитивно разумети као заправо насиље и политикантску и пробитачну употребу националне баштине? Да ли би, рецимо, Алмодовар био награђен признањем да је на пример, Санча Пансу показао као пуначку и прсату дебелуцу? Или је за овакав стваралачки приступ био још погоднији сам Дон Кихот, који тек пружа могућности да својом, такође, неприлагођеношћу буде идеалан трансродни јунак, и да га тумачи нпр. Кончита? Откуда нам се ипак „јавља“ идеја да би се Шпанцу савременици пре нарутали као недуховитом и скаредном него што би га поздравили као генијалног? Е, овде је другачије, ма колико нама Коштана била блиска као, рецимо, Сервантесови јунаци његовој

нацији. Овде се има прихватити све то као борба за стварну слободу!

МУКЕ ПО ЂАЈИ Са цензуром се, дабоме, нико није прославио, са разлогом је она предмет општег гађења, али – да ли је баш свака интервенција цензура, а свака идеја добродошли израз и подвиг неспутаног и слободног ума?

Позиција онога ко, у култури, а са места институционалне моћи некоме ограничава било какву слободу уметничког изражавања није само проблематична већ је у пракси небрањива. Може се само претпоставити са колико притајене и веселе заљудности београдска чаршија, у другом полувремену „само чека“ Александра Ђају и његов ход по мукама!

Једно од питања које је у овом тренутку, чини се, незаобилазно јесте: Сме ли уопште српска култура да се брани мишљењем и ставовима супротстављеним владајућем мејнстриму, који пред појмовима као што је „трансродно“ и слично пада ничице? Или је немоћ Србије и њене културе и традиције у овом тренутку апсолутна, дакле депримирајућа? Сметмо ли да поменемо уопште аутентичност дела и место писца у контексту националне традиције? Подсетимо на неке важне, „школске“ моменте о Бори Станковићу, зачетнику модерне српске књижевности. „Увео је врањански говор у књижевност, због чега је био стално критикован од стране многих савре-

меника школованих на западу. Они су критиковали његов језик и стил писања, говорећи да су његова дела „неписмена и оријентална“. Јављајући се у време када се млађа генерација све интензивније оријентише према западњачким узорима, Бора остаје привржен реалистичким традицијама; дела су му прожета осећањем наклоности према патријархалном свету старе Србије.“

Да је само могао да наслути каквом ће силовитом спиралом кренути генерације прожете сасвим обожавањем и удвориштвом западњачким узорима!

Да ли је овде заиста реч о уметничком изазову, новом тумачењу класике, креативном транспоновану традиције у ново време? Разуме се да није, иако су Кокану Младеновићу пуна уста позоришта, за које иначе тврди да „одавно није храбро“.

Да ли је, у име те „храбрости“ (или можда пре лукавства и надмудривачке ситне сналажливости и „памети“ провинцијалног ума) и овим почело наше уметничко дуго путовање у геј сутра, о којем је иначе „Печат“ већ писао, када се недавно наш филмски критичар осврнуо на владајуће трендове западне индустрије забаве, па и на њен део са вишим уметничким претензијама. По неписаном диктату, из центара америчке ТВ, филмске и позоришне продукције већ неко време се прописује безмало обавеза да се ЛГБТ ликови промовишу, и да у уметничким

продукцијама буде заступљен солидан проценат њихове присутности – без обзира на реаговање, мишљење и симпатије публике. Констатује се: као што се пре неколико деценија десило да су исти либерални духови изменили структуру упослених у медијима инсистирајући на „афирмативној акцији“ („позитивни“ расизам) на плану боје коже, тако сада њихови наследници у геј револуцији захтевају доминирајући простор „својих“ ускипама филмова и серија, али и у причама које они претварају у целулоидну или електронску историју. Геј ликове, тако, у свакој новој години (сезони) добијамо у све снажнијој дози. Индоктринација суптилних продора.

Па сме ли да се има другачије мишљење, сме ли Србија да се уопште брани, свеједно да ли је мејнстрим мишљење закон? Милости за другачија уверења нема и неће је бити. Док се питају Кокан и остали његови Младеновићи. У то се могу уверити сви који нешто покушају јавно да кажу против било какве чињенице друштвеног живота коју промовише владајућа парадигма. Таква неопрезност оштро се санкционише. Увреде су први корак, уз оцене попут оне да је, у случају противљења, и неслагања, тек реч о „офанзивни удружене српске малограђанштине и цибераја“.

Уколико се, бандоглаво, ипак не уклопи, тај неприлагођени појединац или група спознаће шта све могу (јер им се може!) наши Младеновићи. ●

Бора Станковић

Треба ли уопште и посумњати да ће КОКАНУ бити податрта широка подршка такозваних другосрбијанских и либералних кругова. Већ се, у том смислу, спомињу и подршке повереника за заштиту равноправности, делегације Европске комисије, геј активиста...

Божо Врећо